

Költői leltár

Interjú Csík Mónikával

A Magyar Írószövetség Arany János-émlékéhez kötődő irodalmi pályázatának novella kategóriájában a Szabadkán élő Csík Mónika író, költő, szerkesztő nyerte el az első helyezést *Költői leltár* című írásával. Az alábbiakban a díjazott novelláról vele készült interjút olvashatják.

– „A legelején kezdem.” Ezzel a mondattal indítod az elbeszélést, valójában igencsak távolról kezded. Aztán pedig viszonylag gyorsan eljutsz annak megfogalmazásáig, hogy voltaképpen nem is a rólad szóló történetet kívánod elbeszélteni, még ha éppen egy hamutartó is vagy, hanem önmagad történetét fogalmazod meg. Vagyis tárgyiasulsz. Előbb egy félresikerült hamutartóban, majd egy bőrröndben, végül egy bajuszkötőben öltesz alakot. Ezek a tárgyak ténylegesen rekvizitumok, a történetben viszont az önteremtő költészet megtestesülései.

– Az írónak alkalmasint hasznára válhat, ha szem előtt tartja azt, aminek Seherezáde perzsa királynő az életét köszönhette az *Ezeregyéjszaka* meséiben, azaz, hogy rájött: a történeteinknek nincs elejük és végük, csak parttalanul hömpölygő történetfolyam van, amelyből, ha ki is ragadunk egy részletet, az soha nem lehet befejezett és egész, hanem millió széttartó szállal kapaszkodhat más történetrészekbe, illetéknéppen a világ végezetéig bonyolítható. A *Költői leltár*ban ezzel a „képlékeny történetiséggel” játszom, hiszen mindig vissza lehet nyúlni régebbre, és még régebbre egy elmesélt eseménysorban, s minden mellékszerreplóból főszereplő válhat, ha az ő személyes történetére összpön-

tosítunk. Ha pedig még az elbeszélő kiléte is bizonytalan, akkor kezdődik az igazi játék, hiszen egy ember története a használati tárgyainak történetén keresztül is kibontható, mi több: a személyes tárgyak hangtalanul is mesélnek tulajdonosukról, árulkodnak annak szokásairól, ízléséről, esztétikai igényeiről, emberi kapcsolatairól... Ugyanakkor minden tárgy sajátos viszonyban áll tulajdonosával, így más és más megközelítésből láttatható az ember. Ha filmes lehetőségeim lettek volna, omnibuszként jelenítettem volna meg ezt a történetet, az irodalom eszközei közül viszont a töredezettség, a perspektívaváltások, és a narrációval való játék tűnt célravezetőnek, hogy „önmagam történetét” megfogalmazhassam.

– A szívátjón meghasadt hamutartó tulajdonosa – „Ő” – is szívhasadásban szenved, mire a hamutartó leszögezi: „a bánat valami szépnek a teremője is lehet, és hogy egy kis sérülésből keletkezhet egy szívárványos fénytörés, meg sok vers, szó, ritmus, mondatfutam.” Ezt értelmezhetjük saját költészetedre vonatkoztatva is?

– Az irodalmárok többsége, úgy hiszem, legalább négyféle „esz-közzel” él alkotásai során: egyrészt a környezetéből ellesett impressziókat használja fel, másrészt olvasmányélményekből merít, har-

madrészt a fantáziájára hagyatkozik, negyedrészt pedig saját élményeit veszi alapul és dolgozza fel valamiképpen. Ez utóbbi nyilván a legszemélyesebb és legintimebb, hiszen nem szívesen tárulkozunk fel, s érintettségünket inkább rejtve építjük be egy-egy írásműbe. A nagy érzelmi töltettel bíró történeink – mint a szerelem, a gyász, a csalódás, a félelem és hasonlók – gyakran olyan erősen hatnak a szerzőre, hogy megfelelő távolságtartással érdemes csak hozzájuk nyúlni, elkerülve az érzelmesség buktatóit. Ugyanakkor, ha már „hideg fejjel” tudjuk az efféle tapasztalatainkat vizsgálni, hitelesen szólalhatunk meg olyan témákban, ahol hasznosíthatók az efféle benyomások.

– Gyakran szerepel a történet(ek)ben a kávé. Kávéfüggő vagy? Esetleg valami más, poétikai oka van a feketeleves gyakori szerepeltetésének? Mert például jó ürügy, hogy az első szövegrészben megjelenő kávéfőző „némbert”, Rozáliát átvezesd a második részbe, ahol Rózsiként ugyancsak a kávéfőzés a feladata, és aki a harmadik (A bajuszkötő) részben kitüntetett szerepet kap.

– A kávénak, a kávéfőzésnek itt valóban összekötő szerepe van, a novellát felfoghatnánk akár a kávéfőzésnek szentelt hommage-ként is. Bár nem ez volt az írói szándék,

de miért is ne? Egyébként nem vagyok kávéfüggő, inkább csak alkalmi fogyasztó, de a kávé elkészítéséhez és elfogyasztásához fűződő szertartásosságot fontosnak tartom. Olyan közegben élek, ahol a kávéivásnak közösségteremtő hatása van, hisz a Balkánon aligha van ház, ahol nem fekete-kávéval kínálják meg először a betérő vendéget, és errefelé aligha képzelhető el egy jóízű beszélgetés csészényi illatos kávé nélkül. A kávézáshoz többnyire otthonosság-érzet, bensőséges hangulat társul, s az efféle „értékek” utáni vágyat, a megteremtésükre való törekvést tematizáltam novellámban.

– *A Költői leltár című novella-triptichonod második részében, A bőrönd fejezetben a hamutartó, a bőrönd, a bajuszkötő és az úti kávéfőzőkészlet tulajdonosát már „Ő” helyett a „Nagy Költő”-ként, a harmadikban „gondozó”-ként aposztrofálad. Arany János nevét egyszer se írod le, ám a triptichon mottója Az elaggott fülemile című verse, igaz, a cím és a szerző felüntetése nélkül. Gondolom, ez is a játék része.*

– Mindez valóban része egy irodalmi játéknak, hiszen úgy szerettem volna megidézni Arany János

alakját, ahogy a műveiből megismerhettem. Márpedig ez rendhagyó, egyoldalú ismeretség, a saját benyomásaimmal kiegészítve, s mint ilyen, folyton változó, hiszen felülírhatja egy-egy újabb olvasmány-élmény, egy másféle megközelítési mód. *Az elaggott fülemile* című Arany-versben ábrázolt idősödő, beteges, búcsúzni készülő, madár/költő alakját „mentettem át” prózába, s árnyaltam saját elképzelésem szerint. Egy olyan férfit jelenítettem meg, aki már túl van jón-rosszon, az emlékei éltetik, berögzült szokásai határozzák meg számára a napok ritmusát. Hallgatag és magányos, képzelete viszont szárnyal, képes általa „életre kelteni” tárgyakat, vagy pedig tárgyak képében, esetleg verssorokba szedve „új életre kelteni” önmagát. Hogy ez a férfi Arany János-e, netán az ő irodalmi alteregója, vagy valaki más, nem olyan lényeges, bár lehetne Arany János is akár.

– *A díjnyertes novellád tárgyai lényegében a szavakról, azok erejéről, a költészetről, a képzeletből és szavakból alkotott világokról vallanak. Írásod akár prózákölteményként is olvasható. Írás közben szerintem egyszerre vagy köl-*

tő és elbeszélő, ez a kettősség lenne poétikád bázisa?

– Arany Jánost a szavak nagymesterének tartom, lenyűgöz az a nyelvi bravúr és játékosság, amellyel az írásaiban találkozom. Úgy tűnik, hogy számára a nyelv egyszerre volt eszköz és matéria, és valószínűleg műalkotásként tekintett a szavakra, verssorokra, mondatokra. Mi másra helyezhető tehát a hangsúly egy róla szóló, illetve az ő munkásságát megjelenítő írásban, mint magára a szóra? A „szavak tudójának” a leghatékonyabb eszköz áll a rendelkezésére – a nyelv varázstudománya –, amivel teremteni is képes: saját világot létrehozni képzelt, valóság és irodalom vegyítésével. *A Költői leltárban* ezt az „aranyos” szómágiát hagytam érvényre jutni, egyensúlyozva a próza és a líra határán. Ez a terep, a műfajok érintkezési és egymásba mosódási területe valóban otthonos számomra, a költői és az elbeszélői énem itt fér meg egymás mellett a legharmonikusabban, s szerencsés esetben nemcsak vetélkednek, hanem át is lesnek a másik válla fölött.

Fekete J. József

A Magyar Írószövetség Arany János születésének 200. évfordulója alkalmából irodalmi pályázatot hirdetett novella és vers kategóriában 45. életévüket be nem töltött alkotók számára. A pályázat célja a magyar irodalom egyik legnagyobb alakjának megidézése volt új, igényes alkotások által.

A pályázatra beérkezett pályamunkákat az Erős Kinga, Rózsássy Barbara és Szentmártoni János összetételű zsűri bírálta el.

A pályázat eredménye:

Vers kategória:

1. Simon Adri
2. Kiss Judit Ágnes
3. Zsille Gábor

Novella kategória:

1. Csík Mónika
2. Décsy Eszter
3. Nagy Koppány Zsolt

Gratulálunk a díjazottaknak!